

Draaihals | Bert Roelofs

De Draaihals en het voorkomen in het Gooi

Bert Roelofs

De Draaihals (*Jynx torquilla*) is nog geen 20 centimeter groot en heeft een zeer flexibele hals, die in allerlei kronkels en houdingen gedraaid kan worden. Dat doen ze vooral als ze zich bedreigd voelen en dan vaak ook nog in combinatie met een sissend geluid. Ik vermoed dat ze bij hun belager de indruk willen wekken dat die een gevaarlijke slangachtige voor zich heeft en voor de eigen veiligheid beter kan oprasssen.

Deze vogelsoort behoort tot de Spechten (*Picidae*) en vormt samen met de rood gekeelde Afrikaanse draaihals (*Jynx ruficollis*) het geslacht *Jynx*. Dit geslacht behoort tot een van de drie onderfamilies van de spechten; de andere twee onderfamilies zijn de Dwergspechten (*Picumninae* [drie geslachten, 24 soorten])

en de Echte spechten (*Picinae* [26 geslachten met meer dan 200 soorten]). Daaruit blijkt al meteen de aparte taxonomische positie van de Draaihals. Er worden momenteel zes ondersoorten onderkend, die qua uiterlijk niet makkelijk te onderscheiden zijn. In onze streken komt de zgn. nominaat *Jynx torquilla torquilla* voor.

De meeste spechten zijn vaak opvallend gekleurde vogels, die duidelijk zichtbaar al klimmend voedsel zoeken in bomen, steunend op hun stijve staartveren. De Draaihals daarentegen is een goed gecamoufleerde, bruin gekleurde vogel (net als bijvoorbeeld de Nachtzwaluw), die vooral op de grond zoekt naar mieren, hun larven en poppen, die hij met een lange kleverige tong uit mierengangen

of van de oppervlakte haalt. Ook andere ongewervelden staan op het menu en soms ook bessen en eieren en jonge zangvogels.

Bomen (met name berken) worden eigenlijk alleen opgezocht tijdens het broedseizoen, want Draaihalzen kunnen hun nestholte niet zelf uithakken. Dit vanwege de te zwakke snavel, waarmee ze niet kunnen roffelen. Verder ontbreken de stijve staartveren van de 'Echte spechten', waar ze als voornamelijk grondbewoner ook geen baat bij zouden hebben.

'Nederlandse' Draaihalzen verblijven niet jaarrond in Nederland. Ze overwinteren in Afrika, zuidelijk van de Sahara en arriveren in de loop van april en begin mei weer in ons land. In Nederland broeden nog geen honderd broedparen meer. In voor- en najaar zijn er regelmatig doortrekkende Scandinavische vogels waarneembaar, met schattingen uiteenlopend van 500 tot 2000 vogels.

Ze prefereren schrale pioniersvegetaties op zandgrond (heide en stuifzandgebieden). Vooral de Veluwe en Drenthe herbergen het merendeel van de Nederlandse broedparen. Daar zit meteen een groot probleem voor deze soort. Door de verhoogde stikstofuitstoot vindt er vergrassing en verbossing plaats van schrale terreinen. Hierdoor kan de Draaihals niet meer voldoende aan zijn stapelvoedsel, de mieren komen. Natte zomers ook zijn niet bevorderlijk voor het aanbod van mieren. Bovendien is er door toegenomen recreatiedruk sprake van meer verstoring. Ook een gebrek aan voldoende oude berken om hun nest in te bouwen speelt de Draaihalzen parten. Droogte in de Sahel en een daar verminderde kwaliteit van het leefgebied zijn andere risicofactoren voor het voortbestaan van de Draaihals. Al met al is er in geheel West-Europa grosso modo sprake van een afnemende trend en raakt de gekrompen en inmiddels op een laag aantal gestabiliseerde Nederlandse populatie steeds meer geïsoleerd. Vandaar dat de Draaihals helaas als 'ernstig bedreigd' op de Rode Lijst staat. Van de populatiegrootte van het midden van de vorige eeuw resteert thans nog ongeveer 10%.

In Nederland heb ik slechts glimpen van deze specht gezien, meestal tijdens de trektijd en dan ook vaak nog op afstand, dus echt goed in beeld had ik ze hier nog

niet. Tijdens buitenlandreizen van onze vereniging naar Bulgarije en Estland, doorgaans gepland in het voorjaar, troffen we de Draaihals wel met enige regelmaat aan. Vaak is hij dan goed herkenbaar aan zijn karakteristieke roep. Maar zelfs dan blijken ze razendknap gecamoufleerd. Zo zie je ze en zo lijken ze op te gaan in de schors van de boom.

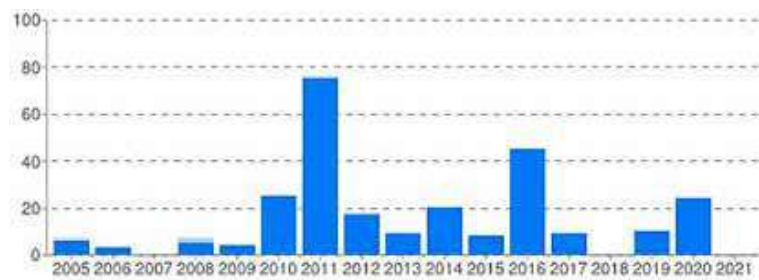
Voorkomen in ons werkgebied

De Draaihals was tot in de jaren zeventig van de vorige eeuw een incidentele broedvogel in ons werkgebied. Als doortrekker wordt hij gemeld in kleine aantallen tijdens voor- en najaarstrek (Jonkers et al., 1987). Mede door zijn schutkleur wordt hij wellicht over het hoofd gezien. Je moet hem al opschrikken als je hem in beeld wilt krijgen. Een overzicht van het aantal waarnemingen vanaf 2005 in ons werkgebied (Figuur 1) geeft aan dat de soort nog steeds in kleine aantallen (minder dan 20 per jaar) doortrekt. Het jaar 2011 was een uitzondering met ruim 70 waarnemingen. Als we Figuur 2 bekijken dan zien we dat de voorjaarsstrek voornamelijk in de maanden april en mei plaatsvindt en de najaarsstrek in augustus en september. Dank aan Folkert de Boer die deze twee tabellen samenstelde aan de hand van gegevens van waarneming.nl. Langs de Gooimeerkust wordt hij in zeer klein aantal voornamelijk in het najaar gevangen. Het gaat dan om hooguit 1 tot 2 vogels per jaar. Hiervan ooit een op de voorjaarsstrek (april) en de afgelopen tien jaar negen op de najaarsstrek in augustus. Terugmeldingen zijn niet bekend.

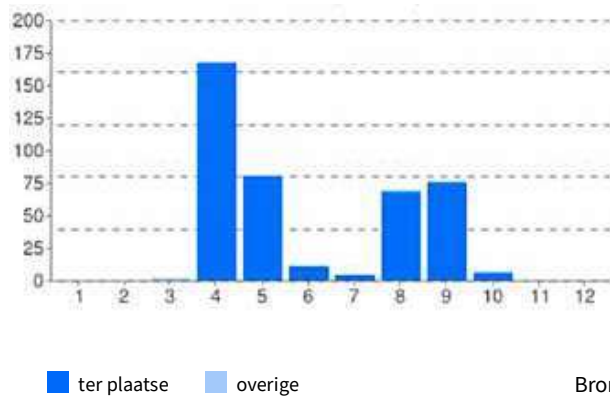
Bronnen

- Gorman, G., 2014. Woodpeckers of the World. The complete guide. Bloomsbury Publishing.
- Jonkers, D.A., R.A. Koe & J. Taapken, 1987. Vogels tussen Vecht en Eem. Hilversum.
- Kwak, R. et al., 2018. Bedreigde vogels in Nederland: vogels van de Rode lijst in hun leefgebied. Uitgeverij KNNV.
- <https://www.vogelbescherming.nl/ontdek-vogels/kennis-over-vogels/vogelgids/vogel/draaihals>
- <https://www.sovon.nl/nl/soort/8480>
- <https://nl.wikipedia.org/wiki/Specchten#Taxonomie>

Figuur 1 Jaarlijks aantal Draaihalsen gemeld in het Gooi van 2005 t/m 2020

Figuur 2 Totaal aantal Draaihalsen gemeld in het Gooi verdeeld over de maanden

■ ter plaatse ■ overige

Bron: waarneming.nl

Draaihals | Bert Roelofs